

Suriyeli Sığınmacıların Kimlik İnşası ve Deneyimi: Orhangazi Örneği¹

Ayşegül ZOR

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı,
aysezor27@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8047-1683

Handan AKYİĞİT

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, hakyigit@sakarya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7619-1638

Öz

Bu çalışmada göç bir yer değişikliği olmasının ötesinde devam eden, göçü gerçekleştiren kişilerin anlam dünyalarını ve kendiliklerini etkileyen bir süreç olarak ele alınmıştır. Suriyelilerin göç sonrası deneyimlerinden yola çıkarak yapılan bu çalışma, “biz” ve “onlar” grup ayrımı bağlamında sosyal gerçekliklerin ve farklılıkla kurulan ilişkilerin Suriyeliler tarafından nasıl anlamlandırıldığını anlamayı amaçlamaktadır. Suriyelilerin “sığınmacı olma” deneyimi, bu deneyimin kimlik örüntüleriyle olan ilişkisi ve sosyal etkileşim süreçleri fenomenolojik yaklaşım benimsenerek ele alınmıştır. Bu doğrultuda 10 Suriyeli katılımcının anlatılarına başvurulmuş, biz ve onlar ayrımıyla temellenen kimlik algıları ve yeniden üretilen kimlik örüntüleri analiz edilmiştir. Ayrıca Suriyelilerin “öteki” olarak kurgulanması temelinde, sığınmacılık deneyimlerine ve dışlanma süreçlerine odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli, Sığınmacı, Kimlik, Öteki, Deneyim

Syrian Asylum Seekers' Identity Construction and Experience: The Case of Orhangazi

Abstract

In this study, it was treated as a process that carries out the migration, which is going on beyond an immigration change of dismember, which affects the worlds and their self. This study, which is based on post-migratory experience of Syrians, aims to understand how social realities and differences established by social realities and difference in the context of group separation. The experience of “being a refugee” of the Syrians, the relationship of this experience with identity patterns and social interaction processes are addressed by adopting phenomenological approach. In this direction, it was applied to the narratives of the Syrian participant in 10 Syrian participants, and they were analyzed identity and reproduced identity patterns based on the distinction. In addition, it is focused on refugees and exclusion processes on the basis of making the Syrians as “Other”.

Keywords: Syrian, Asylum Seeker, Identity, Other, Experience

¹ Bu çalışma, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Farklılıkla Bir Arada Yaşama Deneyimi (Bursa-Orhangazi Örneği)” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

Giriş

Dünya, bugüne kadar zorla yerinden edilmiş en yüksek sayıda insan nüfusuna tanıklık etmektedir ve bu sayı giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 2019 raporuna göre dünya genelinde 80 milyona yakın insan yerinden edilmiştir. Yaygınlaşan bu göç hareketleriyle birlikte ulus devletlerin arzulanları ulusal kimlikler ve homojen yapılar esnekleşmiş, aynı ulusal sınırlar içinde çeşitli kültürel gruplar ve farklılaşan aidiyetler görünür olmaya başlamıştır. Bu durumda ise çoklu aidiyetlerin ve farklı yaşayışların bir arada bulunduğu yeni bir toplum yapısı ortaya çıkmıştır. 9 yılı geride bırakan ve biteceğine dair hiçbir işaret vermeyen Suriye savaşının başladığı 2011 yılından bu zamana kadar 5,6 milyon insan güvenlik ihtiyacıyla başka ülkelere kaçmış, milyonlarca ülke içinde yerinden edilmiştir. Kaçan kişiler çoğunlukla Suriye sınırında bulunan ülkelerin kapısını çalmış, bu ülkelerden biri olan Türkiye de Suriye ile sınır olması sebebiyle milyonlarca Suriyeliye kapılarını açmıştır. 2011 yılından bu yana Suriye göçü başta ulusal güvenlik, ülke ekonomisine etkileri, politika üretme konuları olmak üzere birçok açıdan ele alınıp tartışılmıştır.

Göç sadece sınırların geçildiği, yer bağlamında bir ayrılma hareketi değildir, farklılıklar içeren yaşayışların, kültürel örüntülerin ve kimliklerin etkileşimini barındırmaktadır. Farklılıkların karşılaşmasını içeren bu süreç toplumda “biz ve onlar” kurgusunun da zemin bulduğu bir süreci ifade etmektedir. Sosyal sınıflandırmalar ve sosyal karşılaştırmalar yoluyla sosyal kimliğini oluşturan birey kendi grubundan olmayanları “onlar” grubu olarak görmekte ve “öteki”ye yönelik tutum ve davranışlarına olumlu sosyal kimlik geliştirme ihtiyacıyla taraflı sosyal kıyaslamalar sonucunda yön vermektedir. Göçle beraber kişi alışageldiğinden başka bir yaşam biçimini yüklenir. Sığınmacı olmak, zorunlu ve dramatik olaylar sonucunda farklı yaşayışların, kuralların, kültürel örüntülerin kısacası farklı bir dünyanın içinde “farklı” olmayı, “yabancı” olmayı çeşitli yönleriyle deneyimlemektir. Göç alanında yapılan niteliksel çalışmalarda göçün bireyler üzerindeki etkisi, bu sürecin onların hayatını ne yönde değiştirdiği ve hangi süreçlerin etkili olduğu ve bütün bunların alışılmaya çalışılan yeni yaşamı nasıl şekillendirdiği araştırılırken, amaç bireylerin kişisel deneyimlerine bir pencere açmak, anlamak ve yorumlamaktır (Kümbetoğlu, 2012, s. 59).

Bu bağlamdan hareketle araştırmanın amacı, farklılıkla bir arada yaşama deneyiminde yerli halkın “öteki”si olan ve orada olmaması gereken olarak görülen Suriyelilerin sığınmacı olmayı nasıl deneyimlediklerini anlamaktır. Ayrıca ‘biz’ ve ‘onlar’ kurgusuyla kimlik örüntülerinde meydana gelen değişimi ve algılanan sosyal dışlanma deneyimlerini Suriyelilerin anlatıları üzerinden anlamak amaçlanmıştır. Sığınmacı olma deneyiminin Suriyelilerin gözündeki anlamını, kimlik örüntülerinde meydana gelen değişimleri ve bu deneyime eşlik eden süreçleri ayrıntılı bir şekilde inceleme imkânı sağlayan bu araştırmanın; Suriyelileri anlama ve sonraki çalışmalara bir perspektif sunma açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların kimlik deneyimi ve “öteki”lik kavramı üç önemli bağlamda ele alınacaktır: i- Kimlik inşa süreci Suriyeli sığınmacıların “ben” veya “biz” ayrımının potansiyeli sürecinde diğerinin, yani yerli halkın denetimi ve Suriyelilerin bu süreçte kendilerini yeniden keşfi. ii- “Öteki”lik deneyimi, farklı gruplar arasındaki sosyo-kültürel sınırlar sadece olumsuz bir süreç olarak ele alınmayacaktır. Çünkü bu süreç aynı zamanda pozitifdir ve bu bütünleşmede ve yeniden üretmede ritüeller, gelenekler önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerin yerli halk ile etkileşim sürecini besleyen ya da sınır çizen temel faktörlerin tespiti önem arz etmektedir. iii- Kimlik ve müzakere deneyiminde önemli olan diğer bir süreç “tanınma”dır. Kimlik sadece “öteki”ne bağlı değildir, aynı zamanda öteki tarafından “tanınma”ya ihtiyaç duyar. Böylelikle bireysel düzeyde kişilerin nasıl ötekileştir(me)diği anlaşılacaktır.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Orhangazi ilçesinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyal yaşam içerisinde tanınma ve etkileşim süreçlerini nasıl deneyimlediklerini ve buna bağlı olarak da ortaya çıkan kimlik örüntülerindeki değişimleri açığa çıkarmaktır.

Çalışmada öncelikli olarak kimlik, kimliğin inşasında zorunlu unsur olan “öteki” ile birlikte ele alınmıştır. Daha sonra ise Bursa’nın Orhangazi ilçesinde yürütülen saha çalışmasına dayanarak Suriyeli sığınmacıların farklılıkla yaşamda sığınmacı olma deneyimleri kimlikle olan ilişkisi içinde anlaşılmaya çalışılmış ve dışlanma süreçlerine dikkat çekilmiştir.

1. Kimlik İnşa Süreci: “Biz” ve “Öteki” Ayrımında

Bilgin (2007) kimlik tanımlaması yaparken “bir kişinin kendini o kişi olarak tanımlaması” der ve kimliğin kendimizle ilgili edindiğimiz çeşitli fikirler, imajlar, bilgilerin tamamını kapsadığını ifade eder. Bir diğer ifadeyle kimlik kişinin kendini anlayışının- algılayışının bir ifadesidir. İnsan bir anda kim olduğunu anlamadığı gibi kim olduğu da zamanda sabit kalan bir anlayış değildir. Sosyal ortamlar aracılığıyla hayat boyu öğrenilen ve geliştirilen bir idraktır (s. 78). Douzinas (2014) da benzer şekilde kimliğin canlı ve sürekli devinim halinde olduğundan bahsetmiştir. Bu bakış açısıyla kimlik, diğerlerinin kişiyle ilgili fikirlerini dönüştüren, kişinin kendisine bakış açısını şekillendiren ötekilerle ilişki içinde olma halidir. Bu noktada tanınma çabamızı etkileyenler olarak karşı grupta yer alanlar, en yakınımızda olan anne-babamızdan yürürken yanımızdan geçen tanımadığımız bir kişiye dek uzanır (s. 214). İnsan aynı sosyal ortamda diğerleriyle kurduğu iletişim sonucunda kim olduğunu teyit eder. Kim olduğuna dair aradığı sorulara cevabı bu sosyal yaşamda bulmaktadır. Benliğini ise bu süreçten pozitif veya negatif etkilenerek kurgular. Bir başka ifadeyle, diğerlerinin onaylayıcı veya reddedici tepkileri karşısında kişinin kendini algılayışı da değişmektedir (Bilgin, 1996, s. 159).

20. yüzyılın son çeyreğinden bu yana sosyal ve siyasi tartışmalarda yer alan kimlik kavramı, karşı kategorisinde yer alan ‘Ötekilik’ ile birlikte kurgulanmaktadır. Bizlik temelinde iç grubun kendini var edebilmesi için elzem olan ötekinin (dış grup) tasvir edilmesi ve anlaşılması gerekmektedir (Parlak, 2015, s. 27). Kimlik inşa sürecinde, “sorulan “ben kimim” sorusu, “ben kim değilim” sorusu ile birlikte cevaplanarak kişiye dair bir kavramsal alan oluşturulur. Buradaki “ben kim değilim” sorusunun cevabında yer alanlar, özne açısından ‘diğeri’dir” (Uyan Semerci, Erdoğan, & Sandal Önal, 2017, s. 2). Connolly (2020) kimlik tarifi yaparken kimliğin kişinin istediği ve kabul ettiği şeylerden çok ne olduğu ve nasıl tanındığı ile ilişkili olduğunu belirtir. Aynı zamanda kimlik toplumsal olarak onaylanmış farklılıklarla olan ilişkisi yoluyla inşa edilir. Bu farklılıklar bireyin kimliği açısından hayati öneme sahiptir. Farklılıkla bir arada ve ilişki halinde olamaması halinde kimliğin de kendi sağlamlığı içinde var olamayacağını vurgulayan Connolly, insanın farklılıkla kurduğu bu ilişkiyi ‘ötekilik’ üzerinden kurguladığını ifade etmektedir (s. 103-104).

Mollaer bu bağlamda Said’e (2006) referansla, kimliği tamamlayan iki yaklaşımdan biri olan *kontrapuntal* terimine vurgu yapar. Sesleri uzlaştırma ihtiyacı duymadan bir arada diğerine karşı çalınan bir ses ilişkisini ifade eden *kontrapuntal*, Said’de *çok katlı bir kimliğe* işaret etmektedir. Bu noktada kimlik birbirinden farklı seslerin çalınması üzerinden yapılan bir benzetim ile açıklanmaya çalışılır. Tek sese indirgenemezlik ilkesi bu benzetimin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Buna göre kimlik ne kadar tikelci iddialara sahip olsa da diğer sesleri tanıma ve tanınma üzerinden var olur. Dolayısıyla birey ancak öteki aracılığıyla kendi kimliğini kurabileceği bir potansiyele sahip olur (Mollaer, 2019, s. 32-34). Hall (2014) ise, kimliklerin, içine sokuldukları kalıbın aksine farklılığın dışında değil farklılık aracılığıyla oluşturulduğunu söyler. Bu ise her ne kadar istemesek de şu gerçeği

görmemizi gerektirir: Bir şeyin pozitif ve arzu edilen anlamı, yani kimliği, ancak “Öteki”yle, olmadığı şeyle, neyden mahrum olduğuyla, *kurucu dışarı* olarak ifade edilen kavramla olan ilişkisi aracılığıyla oluşturabilir. “Kimlikler, yaşadıkları süreçte, özdeşleşme ve bağlılık noktasında işlev görürler; bunu da başka unsurları dışlama, dışarıda bırakma, “dışarı” olarak, “kendilerinden aşağı” olarak tanımlama kapasiteleri sayesinde yaparlar.” (s. 282).

Yalnızca ötekilik üzerinden kurgulanabilen kimlik, birey ve grup ilişkileri söz konusu olduğunda belirleyici bir etkiye sahiptir. “Öteki”, kişiler tarafından oluşturulan biz algısının zıddını oluşturmaktadır. Bireyler kendi ait oldukları biz grubuna dair olumlu bir kimlik algısı oluştururken, ‘öteki’ grup söz konusu olduğunda bu durum tersine dönmekte ve süreç olumsuz olarak ilerlemeye başlamaktadır. Kimlik bireyin kim ve nereye ait olduğunu nitelediğinden ve doğrudan kişinin benliğiyle ilgili olduğundan; kişiler iyi-olumlu özellikler atfettikleri gruplara dâhil olmak istemektedirler. Böylece kendi gruplarını olumsuzlarken, karşı tarafta yer alan öteki grubuna olumsuz nitelikler atfederler. Grupların birbirlerini tanımladıkları kategorize etme sürecinde, iç grup (biz grubu) ve dış grup (onlar grubu) olarak iki farklı grup ortaya çıkar (Bezirgan Arar, 2009, s. 10-11). Birbirinin karşıtı iki kavram olan “biz” ve “onlar” birbirini tamamlar ve ancak birbirleriyle mücadele ederek anlaşabilirler. Bu iki grup arasında tutarlılığı oluşturan şey aslında uzlaşmazlıktır. Bu uzlaşmazlık karşıtlığın olduğu iki tarafı da nitelemektedir. Bauman (2010), bu değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak, “dış grup, tam da iç grubun kendi hayali zıddıdır ve iç grubun öz kimliği, tutarlılığı, kendi içindeki dayanışması ve duygusal güvenliği için ona ihtiyacı vardır” tespitini yapmaktadır (s. 51-52).

Kişinin mevcudiyeti, ancak bir öteki için de bir mevcudiyet olarak görüldüğü süreçte, kendi mevcudiyetidir. “Ötekiler tarafından tanınma ve onları tanıma”, hayatımız boyunca bizi inşa eden temel bir unsurdur (Fay, 2017, s. 70). Bu durumu en iyi anlayan kişi olarak Hegel’in (2001) tanınma ihtiyacı olarak adlandırdığı şey, dünyadaki varlıkların temelde diğer bilinçli varlıklar tarafından tanınmayı arzulamalarını ifade etmektedir. Öz farkındalığı olan bir varlık, hem mevcudiyetinden hem de değerli olduğundan şüphe duymamak ister. “Bunun için gereken mantıksal durum da, kim ve ne olduğunun ötekiler tarafından tanınmasıdır” (akt. Fay, 2017, s. 71). Diğerleri tarafından tanınma gereksinimi temelde toplumsaldır, çünkü bu ihtiyacı karşılayabilecek olanlar yalnızca ötekilerdir (Fay, 2017, s. 71). Bilgin (2007) ise kendilik imajımızın sosyal ortamda edindiğimiz deneyimlerin olumlu veya olumsuz gerçekleşme süreçlerine bağlı olarak gelişip değiştiğini ifade eder. Benliğimiz “diğerleri” tarafından desteklenme ihtiyacı içindedir ve dolayısıyla kişinin kendiliğine yönelik aldığı olumlu iletiler, olumlu bir benlik algısı geliştirmesi açısından oldukça önemlidir (s. 82).

Toplumsal kimlikler, biz ve onlar kurgusunun altyapısını oluşturan benzerlik ve farklılıkların üzerinde durulduğu bir tür zihinsel sınıflandırmalardır. Bireyler, grup aidiyetleri söz konusu olduğunda, karşı tarafta yer alan kişilerin hepsini bir ve benzer kabul edip, onar grubunda yer alan ‘öteki’leri bu çerçevede toplumsal bir algıyla tanımlamaktadırlar (Parlak & Tunçer, 2015, s. 370). Bizler hayali cemaatin üyeleri olarak, grup üyelerine, grup inanç ve ritüellerine, grup yaşantısına ve benimsenen ideolojilere, kendi ailemize hissettiğimize benzer bir yakınlık hissedebiliriz. Bu da grubumuzun dışında kalan diğerlerini öteki olarak algıladığımız süreçte destek vermektedir. “Diğerini”, “biz”den olanla aynı gözlükle görmez, aynı kriterle yargılamaz ve aynı mesafeden bakmayız” (Uyan Semerci, Erdoğan, & Sandal Önal, 2017, s. 18).

Diğer yandan birey ait olduğu biz grubu içerisinde, kişilerle ilişkilerini nasıl düzenleyeceğini ve anlamlandıracağını bilmekte ve kendini güvende hissetmektedir. Onlar grubu ise, bireyin grup içinde neler olduğuna ve ilişkilerin nasıl geliştiğine dair

pek bir fikrinin olmadığı, dolayısıyla ait olmayı istemediği grubu ifade etmektedir (Bauman, 2010, s. 51). Biz ve onlar arasındaki ayrım, her türlü zorluğu göze alarak savunulan ve en çok dikkat edilen alandır. Onlar olarak adlandırılan dış grup, iç grubun yani 'biz'in kim olduğunu ortaya çıkarmakla birlikte iç grup arasında birlik ve beraberlik duygusunu desteklemektedir. Bu anlamda dış grubun varlığı iç grup için gereklidir (Bauman, 2010, s. 69). Park'a göre, iç grup arasındaki birlik ve beraberlik duygusu ile iç grup tarafından dış gruba karşı yöneltilen düşmanlık arasında bir bağlantı bulunmaktadır. "Dışardakilerle savaşıma zorunluluğu, iç uyumsuzluğun grubun savaş gücünü zayıflatacağı düşüncesinden ötürü içeride barışı sağlar." Bu tür mecburiyetler "biz grubu" içindeki anlaşmazlıkları ve çatışmaları engellemek, disiplini sağlamak adına bir yönetimin oluşmasını sağlar. Park, iç grup ve dış grup ilişkisinde "onlar grubu"nun yakın ve güçlü olduğu ölçüde çatışmanın şiddetleneyeceğini; buna bağlı olarak da gruplar içindeki dayanışma ve disiplinin o kadar güçlü olacağını söyler. Böylece "biz grubu"na karşı duyulan sadakat ve fedakârlık ile onlar grubuna yöneltilen nefret ve aşağılama aynı durumun sonuçları olarak bir arada bulunmakta ve birlikte gelişmektedir (Park, 2019, s. 86-87). Bireyler 'biz ve diğerleri' bağlamında bir sınıflandırma yaptıkları ve bir grup aidiyetini kendilerini tanımlamanın bir aracı oldukları gördükleri zaman gruplararası bir tavır ve tutum geliştirmektedirler (Şen, 2014, s. 11). Göregenli'nin (2018, s. 24) ifade ettiği gibi bilgiyi işleme sürecinde, herhangi bir sebeple oluşturulan 'biz' ve 'onlar' ayrımı, biz grubunun lehine eylemde bulunmak için yeterli bir şart gibi değerlendirilir. Bunun sonucunda ise iki grup arasındaki sınırlar keskinleşir, ayrımcılığa sebep olan mesafe-soğukluk kendiliğinden oluşur.

2. Araştırmanın Yöntemi: Niteliksel Yöntem ve Tekniklerle "Sığınmacı Olma"yı Anlamak

Bu çalışmada, sosyal eyleme, özne konumundaki insanın deneyimlerine ve zihinsel inşasına vurgu yaparak onu tarihsel ve toplumsal gerçekliği içinde anlamayı amaçlayan (Bal, 2014, 16-18) yorumlayıcı yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre, "gerçek bilgiye ulaşmak için insanların anlam dünyalarına/ anlamlandırmalarına bakılması gerekmektedir" (Bakioğlu, Artar, & İzmir, 2018, s. 13). Bu yaklaşımdan hareketle bu çalışma Suriyelilerin sığınmacılık deneyimlerini bilmeyi/anlamayı amaçlayan bir çalışmadır. Bu sebeple göç sürecini deneyimleyen bireylerin, bireysel yaşanmışlıklarına dair anlatılarına yer verilmiştir. Ayrıca bu çalışmada göç süreci sadece bir yer değişikliği hareketi olarak değil, sonrasında devam eden bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu süreç içerisinde işleyen çeşitli mekanizmalarla birlikte bireylerin kimlik algılarını ve sığınmacılık deneyimlerini ele alan bu çalışmada, Suriyeli bireylerin toplumsal gerçekliklerini anlayabilmek için niteliksel yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

"Sığınmacılık deneyimi"nin fenomen olarak belirlendiği araştırmada, fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde veriler analiz edilirken bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerden önemli ifadeler ve anlam birimleri yakalanmaya çalışılarak sığınmacılık deneyiminin özü ve anlamı betimlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, zengin bilgi içeren olay, durum ve olguların derinlemesine ve detaylı olarak çalışılmasına imkân tanıyan "amaçlı örnekleme" yöntemlerinden "kartopu örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme ulaşılmaya çalışılırken öncelikle Bursa Belediyesi'nde çalışan bir sosyologla görüşülmüş, onun aracılığıyla ise Orhangazi Belediyesi'ne bağlı Mülteci İletişim Birimi'nde çalışan bir kişiye ulaşılmıştır. İletişim birimindeki kişi, araştırmanın örnekleme açısından anahtar kişiyi oluşturmuş ve Suriyelilere ulaşmayı sağlamıştır.

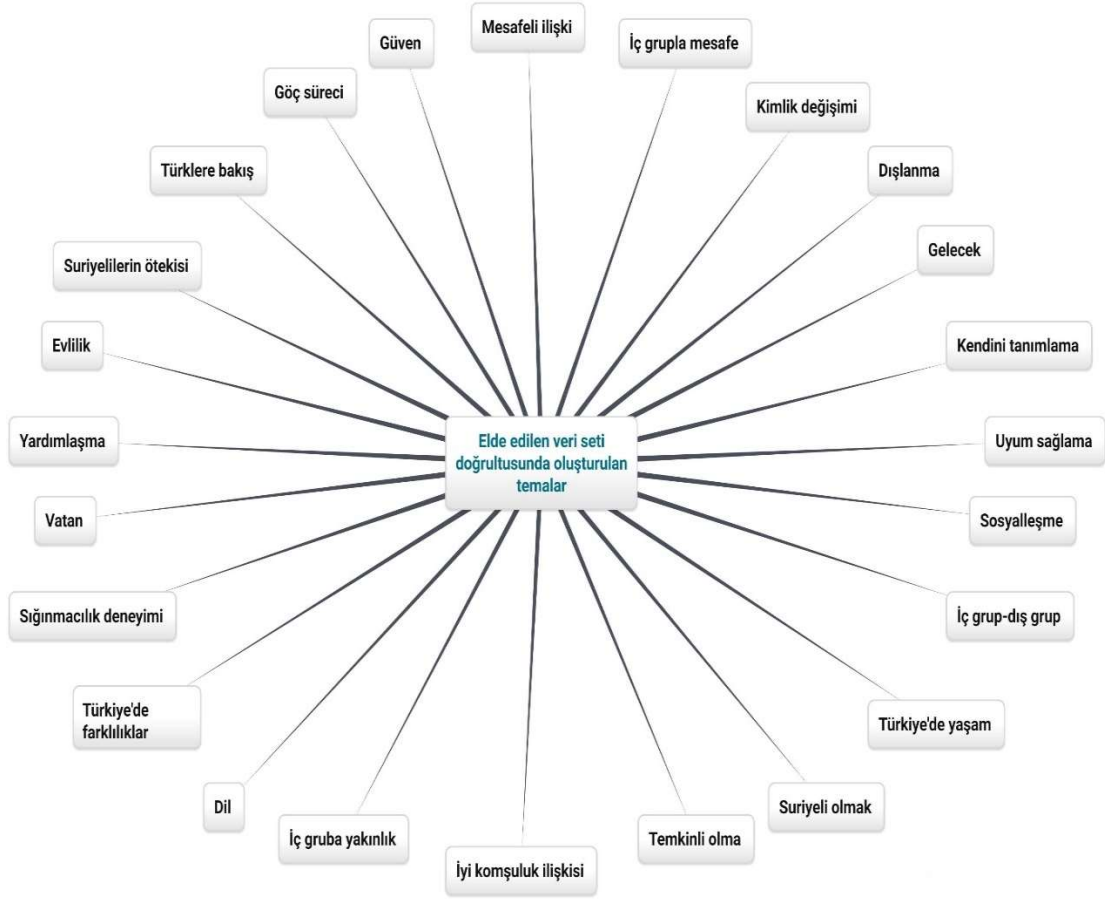
Bu çalışma, 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş dolayısıyla ülkemize sığınmış, Türkiye'de sığınmacılığı deneyimleyen 10 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılara araştırmacı tarafından belirlenen yarı-yapılandırılmış açık uçlu sorular

yöneltilmiştir. Ayrıca görüşme yapılan kişilerin özelini korumak amacıyla, katılımcıların gerçek isimlerinden farklı bir isim kullanılmıştır. Örneklem grubunu oluşturan Suriyelilerin kadın ve erkek sayılarının -heterojen bir örneklem grubu olması açısından- birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir. Görüşülen katılımcılardan 6'sı erkek, 4'ü kadındır. Görüşülen katılımcılar Türkmen ve Arap kökenli kişilerdir. Bu noktada dikkat edilen diğer bir konu ise Türkmen ve Arap kökenli Suriyeliler arasında sayısal dengeyi kurmak olmuştur. Örneklem grubunu oluşturan Suriyelilerin 4'ü Türkmen, 6'sı Arap kökenlidir. Araştırmanın örneklemini 20-65 yaş arası kadın ve erkek Suriyeliler oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların 4-5 yıldır Türkiye'de yaşıyor olması örneklem seçiminde dikkat edilen bir özelliktir. Araştırmacının Türkiye'de kalış süresini 4 veya 5 yıl olarak belirlemesi, Suriyelilerin Türkiye'de farklılıkla bir arada geçirdikleri etkileşim süresi ve deneyimleri göz önünde bulundurularak yeterli görülen bir süre olmuştur. Diğer yandan 2015-2016 yıllarının Suriye'deki çatışmanın şiddetinin arttığı bir süreç olması ve o yıllarda Türkiye'ye gelen Suriyeli nüfusun çok fazla olması da yıl açısından belirleyici olmuştur. Anahtar kişinin uzun zamandan beri Mülteci İletişim Birimi'nde görev alması ve Orhangazi'de bulunan Suriyelilerin birçoğuyla tanışmış olması araştırmacının belirlediği özelliklerde bir örneklem grubuna ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca örneklem grubundaki 2 kişiyle Türkçeyi konuşamamaları sebebiyle görüşmeler Arapça olarak gerçekleştirilmiştir. Bu noktada Mülteci İletişim Birimi'nin aracılığıyla Arapça bilen bir kişiden tercüman desteği alınmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında ve analiz edilmesinde nitel tekniklerden yararlanılmıştır. Araştırmada, araştırma problemiyle ilgili süreçler ve sorularla ilgili daha kapsamlı cevaplar alabilmek açısından uygun olan "*Görüşme formu yaklaşımı*" benimsenmiş, verileri toplamak için "*yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği*" kullanılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde araştırmacı öncelikli olarak kendini tanıtmış ve araştırmanın amacından bahsetmiştir. Göçün politik bir konu olması ve katılımcıların tedirgin olabileceği ihtimalleri göz önünde bulundurularak araştırmanın politik veya haber temelli olmadığı ayrıca belirtilmiştir. Daha sonra bilgilendirilmiş onam formu verilmiş ve çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair yazılı izinleri alınmıştır. Soru sorma aşamasına geçmeden önce konuşmanın ses kaydı olarak alınacağı ve yapılan çalışmada kimliklerinin gizli kalacağı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda en az 15 dakika en fazla 1 saat 15 dakika süren görüşmeler yapılarak araştırma verileri toplanmıştır. Ayrıca görüşmeler boyunca araştırmacı ile katılımcının yalnız kalmasına ve bulunulan ortamın dikkat dağıtmayan unsurlar içermesine dikkat edilmiştir.

Nitel çalışmalarda elde edilen veriler, derinlemesine bir şekilde ele alındığı için araştırmanın fazla sayıda kişi üzerinden gerçekleşmesi güçtür. Araştırma kapsamına dâhil edilen bireylerin sayısı az olmakla birlikte, araştırma süreci sonunda toplanmış olan verilerin boyutu oldukça fazladır ve detaylıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 46). Bu çalışmada, ses kaydı alınan görüşmelerden elde edilen veri tabanı tamamen taranmıştır. Sonrasında ise kişilerin ifadeleri, anlatılarındaki anlamları yakalanmaya çalışılmıştır. Sığınmacılık deneyimi ile ilgili önemli ifadeler belirlendikten sonra ise kodlama ve kategorilendirme yapılmıştır. Creswell (2013), kod ve kategori oluşturmanın, nitel çalışmalarda veri analizinin en önemli noktası olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple araştırmanın veri analizleri yapılırken önemli ifadeleri belirleme (kodlama) ve kategorilendirme aşamasında yoğun bir emek verilmiştir. Kodlama ve kategorilendirme yapılan ifadeler daha genel temalar altında gruplandırılmıştır. Daha sonra ise elde edilen bulgular, sığınmacılık deneyimi çerçevesinde kapsamlı bir şekilde ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Braun ve Clarke (2019), tematik analizi hem gerçeği yansıtan hem de "gerçekliğin" üstündeki örtüyü kaldırmayı amaçlayan bir yöntem olarak ifade etmiştir (s. 877). Bu süreç verilerin tekrar tekrar okunup deşifre edildiği, araştırmacının veri setini dikkatli bir şekilde

değerlendirip kodlamalar yaptığı ve elde ettiği kodları olası temalar altında sınıflandırıldığı bir süreçtir. Bu araştırma bağlamında yapılan analiz sonucunda 110 önemli ifade belirlenmiş ve bu kodlar 24 tema altında gruplandırılmıştır.

Şekil 1: Veri Analizi Sonucunda Oluşturulan Temalar

Araştırmacının, görüşmelerden elde ettiği verileri analiz ederken, bir katılımcının ifadelerinde gerçekten söylemek istediği şeyin ne olduğunu, cümlelerin altında yatan anlamı duyabilmesi, teori ile olan ilişkisini kurabilmesi gerekir. Bu amaçla yapılan görüşmeler sonunda elde edilen verilerin analizinde “içerik analizi yöntemi” kullanılmıştır. Bu doğrultuda, Suriyelilerin sığınmacı olma deneyimlerinin anlamını, bu deneyimin etkilendiği süreçleri ve bu deneyimle birlikte Suriyelilerin kimliklerinde/kendilik algılarında meydana gelen/gelmeyen değişim açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Suriyelilerin sığınmacı olma deneyimlerini anlamak amacıyla yapılan bu çalışma, Suriye'deki savaş dolayısıyla Türkiye'ye gelmiş 10 Suriyeli katılımcı ile yapılmıştır. Görüşülen kişilerin 4'ü kadın, 6'sı erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 40 olmakla birlikte görüşülen kişilerin geneli (9 kişi) evlidir. Katılımcıların eğitim seviyesine bakıldığında ise, tamamının okuryazar, 3'ünün üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında görüşülen Suriyelilerin tamamı Halep'ten gelmiştir. Ayrıca katılımcıların geneli 2014- 2016 yılları arasında aile ve akrabalarıyla göç etmişlerdir. Görüşme yapılan Suriyelilerin 6'sı Arap, 4'ü Türkmen kökenlidir.

Tablo 1: Katılımcıların Suriye’deki Meslekleri ve Türkiye’deki Çalışma Durumları

	Suriye'deki Meslek	Türkiye'deki Çalışma Durumu
Ömer	Matematik Öğretmeni	İşçi- Hamal-Mermerci
Meryem	Ev Hanımı	Ev Hanımı
Rabia	Gazete-Köşe Yazarı	Çalışmıyor
Beşir	Çiftçi	Çiftçi
Seyfullah	Emekli Öğretmen	Çalışmıyor
Hafza	Ev Hanımı	Dikiş makinesinde kumaş dikiyor
Abdullah	Tesisat Ustası	Tesisat Ustası
Ahmed	İngilizce Öğretmeni	Çalışmıyor
Habil	İşçi	İşçi (Mobilya malzemesi satıyor)
Havva	Ev Hanımı	Ev Hanımı

Katılımcıların bazıları Suriye’deki mesleklerini Türkiye’de de devam ettirirken, bazı katılımcılar Suriye’deki meslekleriyle benzer olmayan mesleklerde çalışmaktadırlar. Özellikle bir diploma alarak belirli eğitim yetkinliklerinden geçerek meslek edinmiş kişiler, hukuki alanda yapılan düzenlemeler sebebiyle mesleklerine devam edememektedir. Bu durumda katılımcıların da ifadesiyle “meslek bilmek” yani pratikte fayda sağlayan bir mesleğe yatkın olmak Türkiye’de Suriyelilerin daha avantajlı olmasını sağlamaktadır.

3.1. Deneyimin Başlangıcı: Göç Kararı

Sirkeci ve Cohen (2015) göç kararını verme sürecinde belirleyici olan en önemli etkenin “güvenlik algısı” olduğunu ifade eder. Ayrıca göç, tek bir olay sonucunda verilen bir karar olmaktan ziyade çeşitli boyutlardaki çatışma ve imkânlar doğrultusunda şekillenen bir sürecin sonunda verilen bir karardır. Bireylerde güvensizlik algısına sebep olan çatışma, bir tarafta dayanışma diğer tarafta savaş ve anlaşmazlığın olduğu iki uç nokta arasında çeşitli derecelerde kendini gösterir. Söz konusu iki nokta arasında açık ve gizli gerilimler, anlaşmazlıklar ve çıkar çatışmaları gibi çeşitli boyutlar bulunur. Bu çatışmalar bireysel düzeyde, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkabilir ve bireyin hareketliliğini etkileyebilir. Bireylerin güvensizlik algısının boyutu göç kararı verme süreçlerinde belirleyicidir. Bu bakış açısından hareketle göç etme hareketi objektif bir karar olmaktan ziyade bireyin veya grubun algıladığı güvensizlik derecesine bağlı bir karardır (s. 10-11). Katılımcıların anlatılarında da ifade edildiği üzere, içinde bulunulan güvensizlik ortamı ve zorlu şartlar göç kararını vermelerinde belirleyici olmuştur. Ayrıca şiddetin ve bombaların olduğu bu ortama çocukların da şahit olması, göç sürecinin başlamasında belirleyici olan önemli etkenlerden biridir.

“Buraya gelmeyi hiç düşünmedik ama uçaktan evime bomba geldi, her şey gitti hiçbir şey kalmadı, düz oldu, orada durum çok bozuk, ne iş var ne para var ne yani evim var. Evim patladı hiçbir şey kalmadı. Nereye gideceksin orada oturamam ev lazım eşya lazım durum yok her şey bitti gitti. O zaman kaldım bir ay, belki bir çare bulurum diye. Bu sürede en büyük olan çocuğum sinir krizi geçirdi, uçağın onu öldürmek için geldiğini anladı. Biraz zaman sonra uçaktan 1 saat içinde 11 bomba geldi, o zaman çocuğum yani odun nasıl odun gibi oldu. O zaman buraya gelmeye karar aldım.” (Ömer,36)

“Büyük kızım bomba sesini duyunca düştü, bayıldı. O zaman çocukların hepsi korkuyordu o zaman karar verdik. Fırının yanında 40 adam öldüler ben gördüm sonra dayanamadım onu görünce, para bulunca çıktık.” (Rabia, 36)

Savaş başladıktan sonra yaşanan yıkımlar ve yoksunluklar karşısında bir çare bulabilmek umuduyla Suriye'nin içinde yer değiştirmek katılımcıların başvurduğu bir yoldur. İnsanlar öncelikle çareyi ülke içinde yer değiştirerek aramışlardır. Ancak savaşın şiddetlenmesi, IŞİD'in bulunulan bölgeye kadar girmesi, çok yakınlarındaki yerlere bombaların düşmesi göçü sınırların dışına taşımıştır. Savaşın yaşanacak ve çalışılacak bir yer bırakmaması, temel insani gereksinimlere ulaşmada zorluk çekme, çocukların yaşanan bu olaylara şahit olması ve yaşadıkları korku ve psikolojik süreçler katılımcıları göç etmeye mecbur bırakan durumları oluşturmaktadır.

“Ben Halep'te kaldığım bölgede savaş olduğu için kaçtım köye geldim, 2 yıl da köyde idare etmeye başladım. Herhangi bir örgüte katılmam olmadı yani, baktım ki ben bitmişim. Zorunlu göçtüm yani. Bıçak kemiğe dayanunca nasıl yapayım çocuklarımla beraber geldim.” (Abdullah, 49)

“İlk savaş başladı, Esed bomba atmaya başladı, Münbiç'e geldik oturduk iki sene. Hemen hemen bir buçuk sene oturduk Münbiç'te sonra yani IŞİD gelince biz kaçtık, sonra da sınıra kadar geldik işte.” (Habil, 35)

Ahmed adlı görüşmeci ise Halep'te bir kolejde çalışırken, savaş başlayınca işini bırakarak Mare'ye sığınmıştır. Çatışmaların devam ettiğini görünce, geçici bir süre için Türkiye'ye gelmeye karar vermiştir. Türkiye'ye gelirken kısa bir süre sonra geri döneceğini düşünmüş, savaşın bu kadar uzun sürmeyeceğini varsayarak gelmiştir.

“Ben nasıl düşündüm o zaman, 1 ay sonra savaş bitecek o zamanda Esed gidecek, dönücem, sadece çocuklar için yaşamak için. 1 ay, 15 gün en fazla 2 ay sonra dönücez böyle düşündük yani hiçbir şey almadım yani hatta benim arabam ağacın altında bıraktım, aldılar yani hiç dönemedim, evimden bir şey getiremedim.” (Ahmed, 36)

Diğer yandan Suriye'deki savaş ekonomik alanda birçok zorluk oluşturmuş, insanların çalıştıkları işlere devam edememelerine ve günlük yaşamda en temel gereksinimlere bile ulaşamamalarına sebep olmuştur. Abdullah adlı katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Allahuma bin kere şükürler olsun yani ben o sınırı geçtim ya... Suriye'de iken ben gelmeye karar verdiğimde, bizim orada köyde de öyle bir zulumatlık olmaya başladı ki ekmeği bulamaz olduk.” (Abdullah, 49)

Göç etme sanıldığı gibi özgür bir tercih değil, zorlu şartlarda ve karar verilmesi kolay olmayan bir seçimdir. Diğer yandan bu zorlu tercih bireylerin ve ailelerinin güvensizliklerine, kaynaklarına, o güne kadar edindikleri sosyal sermayeye yani gerçekleştirebilecekleri potansiyellerine ve birçok çevresel faktöre bağlı olarak şekillenen bir tercihtir (Sirkeci & Cohen, 2015, s. 11). Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, çeşitli boyutlardaki algılanan güvensizlikler sebebiyle göçe karar

verdikleri ve evlerini terk ettikleri görülmektedir. Çatışmalar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan güvensizlik ortamı göç sürecine zemin hazırlamaktadır. Göç genellikle insanların yaşadıkları yerlerin artık yaşanabilir olmaması durumunda gerçekleşmektedir. Yaşanılan yerdeki çatışma, savaş ve şiddet ortamı, bu ortamlarla beraber kendini gösteren belirsizlik ve güvensizlik süreçleri; bireyleri buldukları yerleri terk etmek mecburiyetinde bırakmakta, başka ülkelerde sığınmacı/mülteci olarak tanımlandıkları zorlu süreçleri deneyimlemelerine sebep olmaktadır (Türk, 2019, s. 20).

3.2. Kimliklerin İfade Biçimleri ve Yeniden Üretimi

Barth (2001, s. 13) etnik grubu, bireylerin aidiyet çerçevesinde kendilerini tanımladıkları sosyal gruplar olarak tanımlar ve bu kişilerin ortak bir kültürel kimliği paylaştığını ifade eder. Anthony Smith (2002) ise, etnik grubu tanımlarken birden fazla özellik belirtmiştir. Buna göre, etnik gruba dâhil olan, herhangi bir etnik kimliği benimseyen insanlar, ortak ve özel bir kültürü paylaşmanın yanı sıra ortak tarihsel ve sembolik anlamları da paylaşırlar. Ayrıca ortak bir toprak alanına duyulan bağlılık ve ortak bir soydan geldiğine dair duyulan inanç da bireyleri ortak bir kimliğe dâhil kılmaktadır. Son olarak Smith, etnik grubu tanımlarken ortak bir dayanışma duygusunun olması gerektiğine de vurgu yapar (akt. Sağlam, 2019, s. 28). Katılımcıların kendilik tanımlarında sıklıkla etnik grup aidiyetlerini ortaya koyan ifadelerde buldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların içinden Türkmen kökenli bireylerin, kendilerini ifade ederken daha çok “Türkmen” kimliğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu durum ise Türklerle paylaştıkları ortak bir tarih anlayışına dayanmaktadır.

“Ben Habil, Suriyeliyim, Suriye’den geldim. Altı sene önceden buraya geldim” (Habil, 35)

“Ben kendi ülkeme gelmiş gibiyim, ben Türkmen’im ya buraya geldim ülkeme gelmiş oldum.” (Beşir, 43)

Diğer yandan katılımcılar farklılıkları vurgulamaktansa Türk toplumuyla ortak bir özellik belirleyerek bu ortak özellikler çevresinde şekillenen kimliklere vurgu yapmayı tercih etmektedirler. Böylelikle katılımcılar yeni yerleşim mekânına ve yerli halka yönelik aidiyet duygusu geliştirebilmek için “etkileşimsel desteği” (Goffman, 2014) sağlayabilecekleri kimlik söylemi geliştirebilmektedirler. Zorunlu sebeplerle ve zorlu koşullarda göç eden kişiler bilmedikleri, farklı bir kültürel ortam içerisine girmişlerdir. Bu durum bireylerin “biz”lik tanımlamalarını besleyen kategorilere de özellikle yansımaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler, kapsayıcı bir kimlik olan “Müslüman” kimliğine sık sık vurgu yapıldığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca katılımcılar Osmanlı’ya dayanan ortak bir tarihe de vurgu yapmaktadırlar.

“Suriyeli olarak yani Müslüman olarak biz buraya geldik.” (Habil, 35)

“Müslüman bir ülkedeyiz, camiler var, minareler var, Müslüman kardeşlerimizle yaşamak istiyoruz, Avrupa’da yaşamak istemiyoruz.”

Castells (1997), kimliklerin tamamının kurgulandığını, bir inşa sürecinden geçtiğini vurgulamaktadır. Castells’e göre bu bağlamda dikkat edilmesi gereken asıl kısım, kimliklerin nasıl, neden, kim tarafından ve hangi sebeple inşa edildikleri sorularıdır. Kimlikler oluşurken, tarih, toplumsal hafıza, politik süreç, sosyal kurum ve kuruluşlar, dinler gibi birçok olay ve olgudan etkilenerek meydana gelmektedir. Dolayısıyla kimliklerimiz, sosyal süreçlerin ürünüdürler ve zamanla yinelenerek öğrenilirler (akt. Uyan Semerci, Erdoğan, & Sandal Önal, 2017, s. 16).

Fraser’ın “kimlik modeli” olarak adlandırdığı yaklaşım Hegel’in tanınma şeması üzerinden şekillenir. Hegel’in tanınma kavramı ideal bir karşılıklı tanınma sürecine işaret eder. Kişi ancak diğerini tanıma ve onun tarafından da tanınmanın

gerçekleşmesiyle bireysel özne haline gelmektedir. Bu bağlamda *tanınmamış* ya da *yanlış tanınmış* olmak bireyin benliği ile ilişkisini bozmakta, kendilik algısına zarar vermektedir. Kimlik modeli yaklaşımını benimseyenler Hegel'in tanınma kavramını kültürel ve politik alana uygularlar. Hâkim grup tarafından aşağılanmış bir gruba ait olmanın yanlış tanınmış olmayı ifade ettiğini ve bireyin de bu ilişkideki çarpıklıktan dolayı acı çektiğini öne sürerler. Buna göre değersizleştirilmiş, aşağıda kurgulanmış gruplar, kültürel olarak hâkim olan grubun damgalayıcı ve aşağılayıcı bakışlarıyla sürekli olarak karşılaşmaları sonucunda kendilerine yansıtılan negatif imajları içselleştirirler ve böylece sağlıklı bir kültürel kimliğe sahip olma fırsatı bulamazlar (Fraser, 2014, s. 262). Ömer adlı katılımcı kendisini mülteci gibi gördüğünü bunun sebebinin ise Türklerin onu mülteci olarak görmesi olarak ifade etmiştir. Sosyal hayat içerisinde çeşitli etkileşim süreçlerinden geçen bireyler diğerleri tarafından “*tanımlanma*” ölçütüne göre kendisini “*tanımlama*” sürecine girebilmektedir. Ömer adlı katılımcının ifadesi buna örnek teşkil etmektedir.

“Yani ben mülteci gibi sayıyorum kendimi, neden böyle çünkü Türkler bize böyle bakıyorlar, yani en iyi en iyi Türk diyor ki “sen mültecisin ama seni seviyoruz”, en iyisi böyle yani bu yüzden böyle sayıyoruz” (Ömer, 36)

George Simmel, “yabancı”yı bir yere sonradan gelip bir süre kaldıktan sonra giden bir yolcu olarak değil “bugün gelen ve yarın kalan insan” olarak betimlemiştir (Simmel, 2019, s. 27). Ayrıca yabancı ile kurulan ilişkinin aslında bir ilişkisizlik olduğunu vurgulamıştır. Yabancı, ortaklıkların değil farklılıkların vurgulandığı bir terimdir. Bu farklılık ise yabancıların kişisel özellikleri üzerinden değil dâhil olduğu düşünülen yabancı kökenliler üzerinden yapılır. Bir kişi ‘bizden olmayan’ olarak yabancı grubuna dâhil edildikten sonra onun bireysel özellikleri göz önünde bulundurulmaz. Onunla ilgili yapılan değerlendirmeler, verilen kararlar yabancı kategorisi üzerinden yapılır (Simmel, 2019, s. 33). Park (2019) da benzer şekilde “yabancı”yı, “... her ne kadar daha öteye gitmemiş olsa da, gelme ve gitme özgürlüğünün henüz tam olarak üstesinden gelememiş kişi” olarak ifade etmektedir. Yabancı, yabancılığıyla belirli bir dairenin içinde sıkışıp kalmıştır. Bu konum ise özellikle, bulunduğu yere ait olmadığı, diğerlerinden farklı özellikleri beraberinde getirdiği gerçeği tarafından belirlenmektedir (s. 116). Ahmed adlı katılımcı kendisini “yabancı” olarak gördüğünü dile getirmiştir. Suriyeli olarak kendisini yabancı hisseden Ahmed, kendi şahsının diğer Suriyelilerle (“kötü olan ve hata yapan Suriyelilerle”) aynı kategori altında genelleştirilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Burada katılımcı, Simmel’in belirttiği “yabancı temelinde kategorileştirmeye” bir tepkisel ifadeye bulunmaktadır.

“Yabancı olarak kendimi hissediyorum burada Türkiye’de, kusura bakma bazı Suriyeliler gerçekten var kötü, ben korkuyorum yani, kötü var tabii suçum ne yani o kötü ben kötü değilim, ben hiçbir hata yapmadım hiçbir yanlış yapmadım ben.” (Ahmed, 36)

Suriyeliler, sonradan geldikleri yerde, o yerin yaşayışı, kültürü, farklılıklarını algılamakta ve kendilerini yabancı veya misafir olarak niteleyebilmektedirler.

“Suriyeli olarkten, burada benim evde öyle bir düzenim var ki, ben burada ana vatanım amma ben burada kendimi misafir hissediyorum.” (Abdullah, 49)

Katılımcılar tarafından ifade edilen kimliklere bakıldığında “yabancı”, “misafir”, “mülteci” kavramları üzerinden tanımlama yapıldığı görülmektedir. Bu da bize zorunlu göçü deneyimleyen bireylerin kimlik algılarında meydana gelen değişimi göstermektedir. Kimliğin hayat boyunca değişen ve dönüşen bir kavram olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, Türkiye’de yeni bir hayatı deneyimleyen sığınmacı bireylerin kendilerini tanımlama biçimleri de değişmiştir. Manuel De Landa, Öbekleşme teorisi ile çok ölçekli bir toplum anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. En

küçük toplumsal öbekleşme olarak kişileri ele alan De Landa, kişilerin izlenimler, fikirler, yetkinlikler gibi kişi altı bileşenlerden oluştuğunu söyler. Öbekleşmelerin bir boyutunu oluşturan ve öbekleşmelerin kimlik üzerinde etkili olan iki sürecini tanımlar: Yerli-yurtlulaşma ve yersiz- yurtsuzlaşma. Yerli-yurtlulaşma süreci kimlik üzerinde kalıcılığı ve homojen süreçleri artırırken, yersiz- yurtsuzlaştırıcı süreçler, kimliği istikrarsızlaştırır (Landa, 2018). Görüşmelerden elde edilen veriler zorunlu sebeplerle ülkemize gelen sığınmacıların kimlik örüntülerinde meydana gelen değişimi ortaya koymaktadır. Günlük yaşantılarının, alışkanlıklarının ve geliştirmeleri gereken becerilerin değişmesi kendilerini tanımlama biçimlerini de değiştirmiştir ve bu değişim kimliklerinde istikrarsızlaşmaya sebep olmuştur.

Diğer yandan bireyin kendilik algısında kendisine yansıtılan tanımlar etkili olmaktadır. Gleason'ın (2014) da ifade ettiği gibi, kimlik esasında bir isim tarafından betimlenme, yapılan bu betimlemeyi onaylama ve beraberinde getirdiği rolleri, kuralları benimseme meselesidir (s. 34). Göçmen/sığınmacı/mültecilerin tanımlanma ölçütlerinde ve statü konumlandırmalarında hâkim toplumun onlara yönelik algısı ve değerlendirilmelerinin belirleyici olduğu söylenebilir. Sonradan gelenler ve azınlıkta kalanlar olarak kim oldukları sorusunun cevabı önce yerli ve çoğunlukta olan toplum tarafından verilmektedir. Bu sebeple de genellikle göçmen, 'sınırları aşan' ve 'o yerin yerlisi olmayan' olarak "öteki"nin temsilcisidir (Göker, 2015, s. 108). Bir yere sonradan gelen kişiler olarak görülen Suriyeliler onlara yöneltilen "misafir" tanımına göre yaşamında değişiklikler yapmakta ve bu tanım doğrultusunda çeşitli roller benimseyebilmektedir. Abdullah adlı katılımcının ifadesinde, biz ve onlar grup ayrımı bağlamında, onlar grubunu ifade eden "misafirler"e yansıtılan kimliklerin etkisi açıkça görülmektedir. Kendisini "misafir" olarak tanımlayan katılımcı, bu tanımın beraberinde getirdiği kuralları ve yaşam tarzını benimsemiş; kendisine kurallar ve roller çerçevesi belirlemiştir. Katılımcının ifadesi kamusal alanda mümkün olduğu kadar Suriyeli imajından vazgeçmeleri, yerli halkın gözüne batmamaları gerektiğini düşünen ve kendilerine ve yaşantılarına çekidüzen vermeyi ifade eden anlatılardır.

"Ben şimdi burada kendime bir yol çizmişim kardeşim, saat 8 olur olmasın, 7 buçuk olur olmasın kapım kapanır. Bitti olay kapanmıştır. Çocuklarıma, onlara öyle, evden çıkarken hanıma demişim bugün Ali nasıl gitti işe, Ali'nin saçının tıraşı nasıldı, kıyafeti nasıldı, gittiği zaman yabanda kulaklık istemiyorum, çocuklarıma saçının tıraşına kadar. Ben özellikle berbere giderim, büyüklere derim saçınızı şöyle şöyle kestireceksiniz. Yani biz burada misafiriz." (Abdullah, 49)

3.3.Biz ve Onlar Ayrımında Vurgulanan Bağlılık ve Farklılıklar

Grup içi ve gruplar arasındaki ilişkileri, algıları ve davranışları birçok yönden ele alan Sosyal Kimlik Kuramı'na göre, bireyler çoğu zaman içerisinde sınıflandırıldıkları sosyal yapının üyeleri olarak davranışlarına yöne vermektedirler. Bir gruba dâhil olma, kişinin hem kendisini hem de diğerlerini tanımlamasına katkı sağlamaktadır (Demirtaş, 2003, s. 129). Tajfel'e göre ise, kişinin kendisini ait hissettiği sosyal kategoriler kendisi için bir ilişkiler ağı oluşturur ve bireyin sosyal kimliğini ciddi bir boyutta etkiler. Birey referans çerçeveleri aracılığıyla kendi kimliğini tanımlamaya çalışır. Sahip olunan bu toplumsal kategoriler, bireyi diğerlerinden farklı kılar ve onun toplumsal konumunu belirlemesine yardımcı olur (akt. Şen, 2014, s. 4). Diğer yandan biz ve onlar sadece toplumda var olan iki farklı grubu ifade etmemektedir. Ayrıca "tümüyle farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder" (Bauman, 2010, s. 51). Ömer adlı katılımcının anlatısı bize grup aidiyetlerinin bireyin yaşamı üzerinde ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Gruba bağlılığın bireyin yaşamı üzerindeki düzenleyici etkisi, dini

kuralların yanı sıra eskiye dayanan gelenek ve görenekler söz konusu olduğunda da belirleyici olmaktadır. Biz grubu olarak ifade edilen “millet” olma düşüncesi ortak dini, sosyal, kültürel kurullarla bireyleri büyük ölçekli bir “biz” grubuna bağlı kılmaktadır. Bu bağlılık bireylerde kurallara ve yaşayışa uyma konusunda zaruriyet algısı oluşturmaktadır.

“Bazılarını değiştirebiliriz ama bazıları yok mesela uu eşim mesela kapalı tamam mı açık olacaksa, Suriye’deki akrabam falan bana kötü bakacaklar, bu yüzden âdetimiz bu, bu âdeti değiştirmek için hiç çare yok, çünkü Suriye’de de var akrabam her gün mesela konuşuyorlar telefonla, internetle. Ama cenaze mesela, yok değiştirebilirim uu mesela Suriye’deki okulda erkek kız bir yerde değil, burada beraber, değiştirebilirim. Neden anladın mı eski bir adet ya... Bana göre sıkıntı yok ama uu milletime bakmam lazım yani, ne diyecek ne söyleyecek mecburum yani.” (Ömer, 36)

Zorunlu sebeplerle Türkiye’ye sığınan Suriyeliler, savaşın olduğu bölgeden çıkmak, sınırdan geçmek gibi zorlu süreçler sebebiyle genellikle çekirdek aileleriyle ya da geniş aileleriyle yani akrabalarıyla geçmişlerdir. Aynı anda sınırı geçemeseler de akrabalarıyla daha sonradan mekânsal olarak aynı bölgelerde birleşmişlerdir. Akrabalarla bir arada olmak katılımcılar için “yakın hissettiği” bireylerle “güvende olmayı” ifade etmektedir. Akyiğit (2016), bir yere sonradan gelenlerin (göçmen/sığınmacı/mülteci) buldukları topluma dâhil olabilmek için kullandıkları en önemli faktörlerden birinin aile ve akrabalık bağları olduğunu ifade eder ve bu sosyal ağları açıklayabilmek için Putnam’a (2000) referansla “köprü kurucu” ve “bağlayıcı” sosyal sermaye türlerine yer verir. Bu bağlamda köprü kurucu sosyal sermaye, göçmenlerin yerli toplumla ilişki kurmasını sağlayan toplumsal ağları ifade ederken, bağlayıcı sosyal sermaye göç eden kişilerin bir diğer ifadeyle o yere sonradan dâhil olmaya çalışanların kendi iç gruplarıyla bağlantılarını ve dayanışmasını artıran ağları belirtir. Bu doğrultuda Suriyelilerin akrabalık bağlarının bulunduğu kişilerin yanına göç etmesi, göç ettikten sonra birçok sosyal süreci yeniden deneyimlemek zorunda kaldıkları yaşam içinde uyumlarını kolaylaştırmak açısından “köprü kurucu sosyal sermaye” olarak ifade edilebilir. Diğer yandan bu aile ve akrabalık bağlarının Suriyelilerin kendi “biz grupları” içerisinde birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmesi ve dayanışmayı artırması açısından “bağlayıcı sosyal sermaye” olarak işlev gördüğü söylenebilir (s. 20).

“Evim gibi hissediyorum, benim zaten Suriye’de kimsem yok, herkes buraya geldi. Annem, babam, kardeşim herkes burada, eşimin annesi, kardeşi burada.” (Havva, 28)

“Biz buraya geldik, başka ülkelere de gidebilirdik ama biz burayı seçtik, buraya geldik. Kendimi güvende hissediyorum, burada akrabalarım vardı ben de buraya geldim.” (Seyfullah, 62)

Gruplar arasında yapılan sosyal karşılaştırma sonucunda bireyler, kendi üyesi oldukları gruplarla benzerliklerini vurgularken, “karşı tarafta” yer alan gruplarla farklılıkları vurgularlar ve bunun üzerinden kimliğin önemli bir parçasını oluşturan sosyal kimliklerini oluştururlar. Gruplar arasında algılanan bu farklılıklar bireyi bağlı bulunduğu grupta birlikte diğer gruplardan ayırır. Araştırmanın katılımcıları, Türk toplumu ile algıladıkları farklılıkları *biz ve onlar* grup ayrımı bağlamında, daha çok “kadın-erkek ilişkileri” üzerinden, “eşitlik anlayışı” ve “sosyal ilişkiler” süreçleriyle ifade etmişlerdir. “Kurallı hayat” ve “yardımseverlik” ise Türkler ile Suriyeliler arasında vurgulanan diğer farklılıklardır. Bu durumu Bourdieu’nün “habitus” kavramıyla da açıklayabiliriz. Habitus, alışkanlıklara da bağlı olarak yeniden ve yeniden deneyimleyerek edindiğimiz, içinde bulunduğumuz toplumda sadece zihinsel olarak değil fiziksel olarak da aşına olduğumuz, bildiğimiz bir şeydir (Calhoun, 2016,

s. 79). Katılımcıların Suriye’de edindikleri habitusları, bir diğer ifadeyle onlara yüklenen yatkınlıklar, fikirler, beceriler ve deneyimler Türkiye’dekinden farklıdır. Suriyeliler ile Türklerin habitusları temelinde içselleştirdikleri dışsal ve kurumsal yapılar birbirinden farklıdır. İki farklı çevre, kültür ve işleyişle şekillenmiş grup üyeleri bir araya geldiklerinde aralarındaki farklılıklar da daha fazla algılanan düzeyde olmaktadır.

“Yani şimdi sizde nasıl kadın erkek eşit, bizde kadın alt erkek daha yukarda, farklı bir şey. Ben ilk geldiğimde şaşırım da sonradan alıştım. Suriye’de böyle bir şey görmediğim için. [Sizin aile içi ilişkileriniz nasıl peki?]Suriye’deki gibi.” (Habil, 35)

“Burada mesela kurallı bir hayat var. Çok şeyler değişti mesela. Burada her şey randevu var, her şey kurallı. Suriye’de böyle yok.” (Havva, 28)

3.4. Bir Arada Yaşam: Algılanan Dışlanma Deneyimleri

Kategorilendirme söz konusu olduğunda iyilik, kişinin kendi kimliğiyle veya kendisine benzer olanlarla bağdaştırılırken, kötülük genellikle “dışarıda olan”, “farklı olan” ile birlikte anılmaktadır. Tanınmayan kötü ilan edildikten sonra, onun varlığı kolektif kimliğe yönelik bir tehdit olarak algılanmakta ve bu durum nefret duygularını beraberinde getirmektedir. Kimlik var olabilmek için farklılığa ihtiyaç duyar, kişi kendi kimliğini güvende tutabilmek için ise bu farklılığı ötekiliğe dönüştürür. Kimlik ve farklılığın bu zorunlu birlikteliğinin içine ötekilik kolayca sızar. Ötekilerin çoğunlukla olumsuz nitelikler taşıması ve düzen bozucu olarak düşünülmesi, onları tarafsız bir gözle görme sürecinin önünde engel oluşturur. Farklı olmanın sırtında olumsuz yüklü nitelikler taşıması, biz ve onlar ikililiğini ortaya çıkarır (Çatak, 2018, s. 104-105). Bireylerin kendilerini tanımlarken başvurdukları etnik grupları, birey ve grup ilişkilerinde bu ikililiği ortaya çıkaran önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Park’a göre “etnik grup önyargısı”, gruplar arasındaki dinamik ilişkilerin bir göstergesidir. Etnik grup önyargısı birey temelli bir inşa değil, farklı etnik grupların ilişkilerinde toplumsal değişme gerçekleştiğinde, tüm sosyolojik anlamını gündelik hayattaki sosyal ilişkilerde kazanan evrensel bir olgudur (Malesevic, 2019, s. 67). Blumer ise Park’ın etnik önyargı kavramını “bir grup ilişkisi biçimi” olarak genişletmiştir. Blumer önyargıyı anlayabilmek için ırkçı kişilerin duygularından ziyade “grup duygusu konumuna” odaklanmak gerektiğini savunmuştur. Blumer’e göre bir etnik gruba karşı nefret ve düşmanlık eğilimleri bir grup duygusu konumunun diğer gruplarla olan ilişkisinde ortaya çıkmaktadır (Malesevic, 2019, s. 68). Allport (2016) ise etnik önyargıyı, hata içeren ve esnek olmayan, genelleştirmeye dayalı hoşlanmama durumu olarak tanımlar. Böyle bir tanımlamada kişi kişisel özelliklerinden bağımsız, grup aidiyetlerine bağlı olarak aşağı bir yere konumlandırılır (s. 38). Böylece farklı kültürlerden olan ve aynı ortamlarda bulunan bireyler önyargılarla şekillenen bir sistematikleştirme içinde etiketlenir. Bunun ortaya çıkan ilk sonucu, bireyi kendi kişisel özellikleri doğrultusunda değerlendirmeyi reddetmektir. Bir kişinin etnik grubuna olan aidiyeti, diğerlerinin gözünde onu, o grubun tipik bir üyesi yapmaktadır. Bu durum genellikle “bizden olmayanlar”, “dışarıdan gelenler” söz konusu olduğunda ortaya çıkmakta, hatalar ve noksanlıklar içeren tanımlamalar toptan grup üyelerine atfedilmeye yönelik olmaktadır (Çatak, 2018, s. 107).

“Hemen ilk önce Suriyeliyim, Ömer ismim, ilk önce bunu diyorum. Çünkü bir tecrübeler var. Bazıları “Nasılsın, iyi misin” diyor, konuşurken bir kelime bilmiyorum mesela söylemek istiyorum bilmiyorum, duruyorum, “Sen Suriyeli misin” diyor, evet ben Suriyeliyim deyince hemen yüzünü değiştiriyor. O yüzden ilk gördüğümde hemen ben Ömer, Suriyeliyim” (Ömer, 36)

Olumsuz yargılar barındıran insanlar için bir yabancıyı onu görünür kılan farklılıklarının bilinmesi önemlidir. Tanınmayan hakkında yakalanan ipuçları, kendisine yöneltilen dikkatin kenetlenmesine ve kendisi üzerinden birtakım yargılara varılmasına sebep olabilmektedir (Allport, 2016, s. 173). Kişiyi öteki yapan yalnızca fiziksel özellikleri değildir. Yerli halkın dilini nasıl konuştuğu da diğerlerine o kişi hakkında toplumsal mesajlar verir. O yerin dilini aksansız ve iyi bir şekilde konuşmak yabancı olup olmadığının göstergelerindedir (Çatak, 2018, s. 119). Ömer adlı katılımcının anlatısı, Türkçeyi konuşma aksanına bağlı olarak yerli halk tarafından fark edildiğini ve kategorisinin gün yüzüne çıktığını göstermektedir.

“İş yerinden mermerde çalışıyorum, bir sipariş gidecek onu sahibi geldi yanımda durdu, benimle konuşmaya başladı, “Nasıl çıkıyor nasıl oluyor böyle”, ben biraz dilimi görüyorsun yani hemen beş dakika sonra fark etti. “Sen nerelisin” diye sordu Suriyeliyim dedim, “Suriyeli mi? Tamam Suriyelisin, ne yapıyorsun burada?” bilmeden önce çok hoşlanır Suriyeli olduğumu anlayınca hemen ters oldu.” (Ömer, 36)

Derrida ise, yabancı kavramını misafirperverlik üzerinden ele almıştır. Buna göre kişi kendi hâkim olduğu alan olan evine kimlerin girebileceğine karar verme hakkına sahiptir. Klasik misafirperverlik anlayışının güç unsurunu da arkaplanda tutan bir ilişkiyle yanında bulundurması, ev sahibine evine alacağı, sığınma hakkı vereceği misafirlerini seçme hakkı verir. Burada misafirperverlik, egemen olma düşüncesinin kaynaklık ettiği bir eleme ve dışlama durumuyla beraber işlemektedir. Kendisini evin efendisi olarak gören ve diğerlerinin hakkında karar verme yetisini elinde bulunduran ev sahibi, tam da bu sebeple evini istila edecek yabancılardan korkmaya başlar. Böylece ev sahibine verilen içeriye alma veya dışarıda bırakma hakkı diğerlerine karşı yapılan dışlama ve ayrımcılığa yol açar (Çatak, 2018, s. 21). Yabancıların varlığı, her zaman çiğnenip geçilmesi muhtemel sınırları belirginleştirmektedir. Her zaman zarar verme potansiyeli olan yabancıya fiziksel ve kültürel sınırlar koyarak uzaklaştırmak gerekmektedir. Homojen bir toplum yapısı benimsemiş toplumlarda yabancıların varlığı her zaman bir tehlike unsurudur (Göksel, 2019, s. 109). Suriyeli katılımcıların kendilerini Türkiye’de misafir olmak görmeleri durumu, her zaman özne konumunda bulunan bir ev sahibini gerekli kılar. Ulus devletin vatandaşı, yaşadığı ülke topraklarına karşı bir aidiyet ve bağlılık duymaktadır. Bu duygusal bağlılık, o coğrafyayı sahiplenme duygusunu da beraberinde getirmektedir. Bizden olmayanla bize ait sınırlar içinde karşılaştığımızda orada bulunmaması gereken olarak “sığınmacıları” düşünürüz. Bu durum, Bourdieu’cu bakışla yorumlanırsa, vatandaşı olduğumuz yerde oraya ait olmayanla bir araya geldiğimizde, ‘oyun’daki oyuncular olarak ‘çıkart’ elde eden taraf oluruz (Aydın & Oğuz, 2015, s. 337). O güne kadarki *habitusumuz* ve edindiğimiz birtakım *sermayeler* mücadele içinde bulunduğumuz oyun alanında avantajlı bir konumda olmamızı sağlar.

Ülkeye sonradan göç edenlerle yerleşiklerin çeşitli şekillerde karşılaşmaları ve efsanevi anlatıların da etkisiyle, yerleşik halk sonradan gelenler hakkında çeşitli olumsuz yargılar besleyebilir ve bu durum iki taraf arasında gerilimlere neden olabilir (Ekinci, 2015, s. 48). Türkiye gündeminde meydana gelen siyasi olaylar, Türk toplumu açısından hassasiyet ve duygusallık uyandırırken, Suriyeliler açısından korkuya sebep olmaktadır. Semerci ve Erdoğan’a göre, terör saldırıları ve ülkenin siyasi birliğini tehlikeye atacak eylemler yerli halk açısından bir tehdit türü oluşturmaktadır. Varoluşsal tehdit olarak adlandırılan bu durumda, sonradan gelenler ülkenin selametini ve güvenliğini riske atmaktadır. Meydana gelen terör olaylarından genellikle bu duruma sebep olanlar olarak görülen göçmenler/sığınmacılar sorumlu tutulur. Bu durumda ülkenin sınırlarını geçen, düzenini bozan, ülke bütünlüğünü ve dolayısıyla ülkedeki insanların güvenliğini

tehlikeye atan olarak sığınmacı, her türlü ayrımcılığa ve ötekileştirmeye maruz kalmaktadır (Semerci & Erdoğan, 2018, s. 88-89). Esasında bu durum iki taraf açısından da tehdit olarak algılanmakta ve korkuya yol açmaktadır. Ülkenin esenliği ile ilgili tedirginlik yaşayan yerli halk bu durumu genelleştirerek Suriyelilere yansıtmakta ve onlar da kendi varoluşlarına, kişisel güvenliklerine karşı tehdit olarak algılayabilmektedirler. Havva ve Seyfullah adlı katılımcıların anlatıları ise Suriyelilerin ülkenin güvenliğini tehlikeye attıkları yönündeki görüşlerin varlığını destekler niteliktedir.

“Güvenli hissediyorum ama korkuyorum mesela, Türkler beni görüyor mesela “Siz niye burada oturuyorsunuz, sen burada yaşıyorsun, benim askerim Suriye’ye gitti ölüyor” diyor korkuyorum. Kötü hissediyorum.” (Havva, 28)

“Türkiye’de geçenlerde şehitler olmuştu. Kahramanmaraş’ta duyduğumuz kadarıyla, oradaki akrabalarımızın söylediği, fırına gitmişler herhalde, “Size üç gün ekmek yok demişler” görmedik, duyduk.” (Seyfullah, 62)

Certeau, bireyin gündelik yaşamda bulunduğu eylemlerin arkasında toplumsal anlamların barınabileceğini, bu eylemlerin görünen yüzlerinin arkasında güce ve egemenliğe karşı gelme biçimleri olabileceğini savunmuştur (Yılmaz G. G., 2018, s. 15). Certeau’ya göre, göçmenler, farklı etnik gruplar gibi hâkim mekanizmanın dışında kalırlar ve iktidar mekanizmasının ortaya koyduğu “stratejilere” karşı, çeşitli eylemler bir diğer deyişle akıl oyunları geliştirebilirler. Certeau’nun kurnazlık anlamına gelen “metis” adını verdiği bu uygulama, hâkim grubun dışında kalanların -zayıfın- mutlak bir silahıdır. Bu kıvrak ve kurnaz bir zekâdır. Akıl oyunlarında bulunabilme, gerektiği zaman çeşitli manevralar yapabilme için gerekli olan bilgiye ve belleğe sahip olabilmelidir, günlük yaşamda herhangi bir tahakküm mekanizmasına karşı geliştirilen eylemlerin/taktiklerin arkasındaki beceridir (Yılmaz G. G., 2018, s. 21-26). Bireyden hareket eden bir yaklaşım ortaya koyan Certeau’ya göre, kültürü üretmeyenler olarak “zayıflar” kendi kıvrak zekâlarını kullanarak, iktidarın günlük yaşamdaki yansımalarına karşı çeşitli taktiksel eylemler geliştirirler. Abdullah adlı katılımcının ifadesi Certeau’nun savunduğu çerçeveden ele alınıp yorumlanabilir. Yerleşik toplumun üyeleri tarafından dışlanacağını, olumsuz bir tavır veya tutumla karşılaşacağını hisseden katılımcı “Antepliğim” derken aslında bir çeşit taktiksel eylem içinde bulunmaktadır. Kişi bu şekilde taktiksel davranışlarla kendini korumanın bir yolunu bulmaktadır.

“Ben şimdi bir ortama girdiğim zaman bakıyorum bu insanlar beni dışlayacaksa dedikleri zaman memleket nere, ben Antepliğim diyorum çünkü bizim gitmemiz Antep’ten zaten, bizim aşiretimiz belli Antep’ten gitmeyiz, onlar bakıyorum bir başka algıyla benim konuşma tarzımı şey ederlerse Antepliğim diyorum geçiyorum.” (Abdullah, 49)

Habil, yerli halk ile olan ilişkisini ilk geldiği zamandan farklı olarak yorumlamıştır. Ülke içindeki Suriyeli sayısının fazla olduğunu dile getiren katılımcı, bu durumun yerli kültürün üyelerinde nefret duygularına sebep olduğunu/olabileceğini ifade etmiştir. Bu ifade, “Biz’den olmayanlar” kültürel değerleri, yaşayışı hatta var oluşu yok etmek üzere içimize sızmışlardır (Ekinci, 2015, s. 53,) düşüncesinin sığınmacının zihninde yansıma bulduğunu gösterir niteliktedir.

“İlk geldim şimdi, şu andan daha iyi çok farklı. İlk geldik hemen ev verdiler bize eşya verdiler ihtiyacımızı verdiler sormadan verdiler yani. Şimdi çok olduğumuz için belki çok sıkıntı yaşadıkları için olabilir. Nefret ediyorlar, biraz uzak duruyorlar yani.” (Habil, 35)

3.5.Suriyelilerin Bakış Açısından “Öteki” ve Yerli Halka Yönelik Algı

“Öteki”yi bizden olmayan, bizim gibi olmayan olarak kurguladığımızda kimliğimizin tamamlayıcı olarak varlığını devam ettirir. Dolayısıyla bireyin kendi kimliğini kurabilmesi için bir “öteki”ye ihtiyacı vardır. Ancak Öteki ile kurulan bu ilişki genellikle önyargılarla ve mesafelerle şekillenmektedir. Allport (2016) ise, kişinin maruz kaldığı önyargıyı başkalarına yansıtma yöneliminden bahseder. Sosyal düzen içinde aşağıda konumlandırıldığını hisseden birey, kendisinin de altında birilerinin olduğunu bilmek, o gücü kendisinde hissetmek ister. Gagalamanın olduğu bir kümes ortamında güçlü olanlar daha zayıf gördüğü hayvanları galeyayabilir. Allport ezilen rolündeki kişinin bu tavrının altında kendi engellenmesinin ve öfkesinin yattığını söyler. Ayrıca birey, daha alt grupta bulunanın üstünde yer aldığını düşünerek bu şekilde kendini rahatlamış hissedebilir (s. 193-194). Görüşme sırasında Suriyelilere bir arada olmak istemeyecekleri, kendilerini yan yana görmek istemeyecekleri kişiler veya gruplar sorularak “öteki”leri ortaya çıkarılmak istenmiştir.

“Kim yabancı, mesela ben yolda yürürken mesela Afgan görüyorum onları yabancı hissediyorum. Irak bize biraz yakın, Türkler bize daha yakın oldu, Afgan daha uzak dili başka, adetleri başka yabancı bakıyorum.” (Ömer, 36)

“Türk çingeneler. Çingenelerle, kötü insanlarla konuşmayı sevmiyorum” (Havva, 28)

Bireyler, karşı tarafta yer alan gruba karşı olumsuz özellikler atfederlerken, kendilerini ait hissettikleri ve ortak bir bağ oluşturdukları gruplara karşı olumlu ve üstün özellikler atfederler ve böylece olumlu bir benlik algısı geliştirirler. Ancak bazı katılımcıların anlatıları, kendi gruplarına olumsuz özellikler atfederken Türklere olumlu özellikler atfettiklerini göstermektedir. Nuri Bilgin, *Kimlik İnşası* kitabında “uyuz keçisi etkisi” terimine yer vermiştir. Uyuz keçisi etkisi, aidiyet hissedilen iç grupta, sosyal anlamda istenen ve onaylanan üyeler yüceltilirken, yine sosyal anlamda hoşlanılmayan ve istenmeyen üyelerin aşağılanmasını ifade etmektedir. Grup içindeki istenmeyen grup üyeleri, dış gruptakilere benzer şekilde iç grup üyelerinin kimliğini, imajını olumsuz etkilemektedir (Bilgin, 2007, s. 125). Erdoğan (2018) da bu açıklamayı destekler şekilde, Suriyeli dilencilerin Türk halkı kadar Suriyelilerden de tepki aldığını, bunun sebebinin ise kendi imajlarına zarar verdikleri düşüncesi olduğunu ifade etmiştir (s. 38).

“Eğer çingene tarzı bizim içimizde de varsa illaki bunlar istenmiyor olabilir. Bazıları bunları istemiyor, Türkiye’de dilenenleri, mesela ben dahi kabullenemiyorum çünkü bizde öyle bir şey kesinlikle yok, bu sadece bizli bir şey değil insan kim olursa olsun bunu kabul etmez.” (Seyfullah, 62)

“Suriyeliler diyor ki, “ya bize yardım eder misin?” ben o adama bakıyorum yani nereden gelme, Suriye’den nereden hangi bölgeden gelmiş, kimi bölgenin insanını ben biliyorum, hiç onlarla muhatap dahi olmak istemiyorum.” (Abdullah, 49)

Ahmed ise, “Biz kötü biz de gerçekten var, Suriye’de hainler var.” (Ahmed, 36) söylemiyle Suriyelileri olumsuz olarak nitelendirmiş, ayrıca cahil olduklarını vurgulamıştır:

“Suriye’de çok cahiller var, eğitim olarak her şey için cahiller çok.” (Ahmed, 36)

Buna karşın görüşmeler boyunca Suriyelilerin Türklere ilgili çoğunlukla olumlu bahsettikleri görülmektedir. Suriyeli katılımcıların ifadelerine bakıldığında olumlu özellikleri etnisiteyle birlikte yorumladıkları ve Türk halkına “saygı duyulacak, güçlü, temiz, yardımsever” gibi olumlu özellikler atfettikleri görülmektedir. Bireyi kategorisi ile birlikte değerlendirdiğimizde kişisel özelliklerinden ziyade kategorisine yüklenen özelliklerle değerlendiririz. Temelde ise

aynı kategoriye ait olan kişilerin hepsinin aynı olduğu fikri vardır. Bu düşünce ise bizi birini bildiğimizde hepsini bilebileceğimiz sonucuna götürür (Bilgin, 1996, s. 78).

“Türk toplumu öyle bir toplum ki, saygı duyulacak bir toplum. Türkü seviyorum yani...” (Abdullah, 49)

“Türk halkı gerçekten güçlü Allah sizi korusun, Allah size hayır versin yani biliyor musun Türk halkı bütün dünyadaki Müslümanlara yardım ediyorsunuz, bu yüzden Allah sizi korur. Hem çocuklar hem yaşlılar hem gençler gerçekten temizsiniz. Kürt Türk fark etmez temizsiniz, biz kötü kusura bakmayın gerçekten özür dilerim.” (Ahmed, 36)

Sidanius ve Pratto, sosyal baskınlık kuramını ele alırken, gruplar arasında davranışsal asimetrinin bir şekli olarak ortaya çıkan “asimetrik iç-grup yanlılığı”ndan bahsetmektedir. Bu örüntü, dış grup yanlılığının özel bir şekli olarak yorumlanmaktadır. Buna göre baskın olan grupların gösterdiği iç grup yanlılık düzeyi daha yüksekken, düşük statülü grupların iç grup yanlılık seviyesi daha düşüktür. Bu model, sosyal baskınlık kuramının öne sürdüğü, toplumda var olan egemen grup-düşük statülü grup ikiliğinde, hiyerarşik olarak daha aşağıda konumlanmış grupların dış gruba olan yanlılığını ifade etmektedir. (Bozoğlan, 2019, s. 22). Bu çerçevede değerlendirme yaparak, katılımcıların kendi iç gruplarından olumsuz bahsederken, onlar için bir dış grup olan Türk toplumuna yönelik olumlu ifadelerini asimetrik iç grup yanlılığı olarak ifade edebiliriz.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de Suriyeli sığınmacı sayısının 3 buçuk milyonu geçmesi, Suriyelilerin birçok başlıkta tartışılması sonucunu doğurmuştur ve Suriyelileri çeşitli yönleriyle ele alan birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada ise Suriyelileri sayısallaştırmadan onların öznelliklerini ve anlam dünyalarını anlayabilmek ve açıklayabilmek amaçlanmıştır. “Biz”lik ve “öteki” lik kurgusu üzerinden “Sığınmacı olma” deneyimi, bu deneyimin kimlik örüntülerini ne ölçüde etkilediği ve deneyime etki eden önyargı ve dışlama süreçleri, görüşme yapılan katılımcıların anlatıları üzerinden ele alınmıştır.

Katılımcılar kendilerini ifade ederken sık sık etnik kimliklerini dile getirmişlerdir. Tanımadıkları bir ortama girdiklerinde ‘Suriyeliyim’, ‘Türkmenim’ gibi ifadelerle etnik kimliklerini belirterek kendilerini tanıttıklarını ifade etmişlerdir. Suriye’den gelen Türkmenler ise Suriyeli kimliğinin yanında Türkmen kimliğini de ön plana çıkarmakta, bazen ikisini bir arada kullanmakta bazen sadece Türkmen olarak kendini tanıtmaktadır. Akyiğit’in (2016) de vurguladığı gibi, göç eden kişiler kimliklerini, buldukları yerin koşullarına göre işlevsel olarak düzenleyebilmektedirler. Bu bağlamda bireylerin vurgulayacakları ve rafa kaldıracakları kimlikleri bulunulan ülkenin koşulları ve grupların sosyo-kültürel özellikleri doğrultusunda belirlenmektedir (s. 154). Türkmenler söz konusu olduğunda vurgulanan kimliklerin daha çok Türkmen oldukları üzerinden yapıldığı görülmektedir. Barth, sınırlarla içli dışlı olan insanın her zaman değişmeye açık olduğundan, söz konusu sınırların statik değil dinamik olduğundan bahseder (Barth, 2001, s. 24). Böylece insanın kendini tanımladığı, ön plana koyduğu kimlikleri de değişebilmektedir. Kendilerini Türkmen olarak tanıtan katılımcılar, Türkiye ile ortak tarih vurgusu ve Türkmen kimliğinin onların toplumdaki kabullerini kolaylaştırması ile birlikte sosyal yaşamda çıkar elde edebilmek amacıyla Türkmen kimliklerini vurgulayabilmektedirler. Ayrıca daha kapsayıcı, üst bir kimlik olan “Müslümanlık” sık sık dile getirilen bir kimlik olmuştur. Ortak tarihe vurgu yapmak, ortak bir dini benimsemek, farklılıkların ötesinde birleştirici vurgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Başka bir yerde” yaşamak, ona yakıştırılan farklı kimliklerle de karşı karşıya gelmek demektir. Farklılaşan deneyimler sonucunda kişinin kendilik algısı da değişebilmektedir. Özellikle başka bir yerde olmak kişinin kendi isteği ve iradesi dışındaki sebeplerden kaynaklandığına ona yansıtılan çeşitli kimlikler de bireyin kimlik örüntüleri üzerinde etkili olabilmekte, diğerleri tarafından tanımlanma ölçütüne göre kendisini tanımlama yoluna gidebilmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kimlik algılarında ve kimlik örüntülerinde farklılaşmaların olduğu görülmüştür. “Yabancı”, “mülteci”, “misafir” kavramları katılımcıların kendilerini tanımlarken kullandıkları kimliklerdir. Suriyeliler, sonradan geldikleri bu toplumda farklılıklarla karşılaşmakta ve kendilerini bu toplumun yabancıları olarak görmektedirler. Bu durum Jenkins’in (2016) bireylerin kendilerinin ve diğerlerinin kimliklerinin kolektif şekilde belirlendiğini ve günlük yaşamda bu kimlikler üzerinden yürütüldüğünü bu nedenle pratik sonuçları olduğuna yönelik açıklamalarıyla örtüşmektedir (s. 123). Yansıtılan kimliklerin kişinin kendi algısında karşılık bulduğu bir katılımcının “*Yani ben mülteci gibi sayıyorum kendimi, neden böyle çünkü Türkler bize böyle bakıyorlar*” sözünden anlaşılabilir. Göç kültürel yaşayışla beraber günlük yaşayışı da farklılaştıran ve kesintiye uğratan bir süreçtir. Dolayısıyla göç eden kişilerin kimlikleri gittikleri yeni yerde yersiz-yurtsuzlaştırıcı bir sürece girmektedir. Kişilerin kimlikleri istikrarsızlaştırıcı unsurlar sonucunda yersiz yurtsuzlaşmakta, ‘yabancı’, ‘misafir’, ‘mülteci’ kimlikleri ortaya çıkmaktadır.

Birbirinden farklı kültürel grupların bir arada yaşadıkları toplumlarda ‘biz grubu’ ve ‘onlar grubu’ arasındaki farklılıklar görünür olmaktadır. Bu durumda bireyler iç gruba bağlılığı vurgularken dış grupla farklılıkları gün yüzüne çıkarmaktadır. Katılımcılar da kendi grup aidiyetlerini etnik grupları bağlamında dile getirmişlerdir. Bağlılık duydukları etnik gruplar, gelenek-görenekler ve dini inançları bağlamında hayatlarını düzenlemektedir. İki farklı kültürel grup bir arada bulunduğu dış grupla farklılıkların gün yüzüne çıkması da diğer bir süreçtir. Suriyeliler Türk toplumu ile algılanan farklılıkları *kadın ve erkek ilişkileri* üzerinden dile getirmişlerdir. Türkiye’de *kurallı bir hayatın* olması ve Türk halkının *çok yardımsever* olması da iki grup arasında algılanan farklar arasındadır.

Kimlik, kendini var edebilmek için farklılığa gereksinim duymakta, kendi mevcudiyetini koruyabilmek için ise farklılığı ötekiliğe dönüştürmektedir. Suriyeliler, yerli halk tarafından etnik kimlikleri belli olduğu zaman çeşitli dışlayıcı davranışlarla karşılaşmışlardır. Özellikle “*dil*” onlar için bir damga konumundadır. Kişinin dili konuşma biçimi, eksik veya aksanlı konuşması etnik kimliğini görünür kılmaktadır. “Sınırları aşan”, “bizden olmayan”, “normalde yaşamaması gereken yer burası olmayan” olarak sığınmacı, yerli halkın gözünde “yabancı”dır. Böylece “yabancı” kültürel olanın dışında kalan toplumsal varlıklardır. “Yabancı” algılanırken, öncelikle ortak kültürü paylaşmayan olarak, reddedilir. Bu ise, yabancıların kültürel özellikler üzerinden değerlendirildiği bir tanımlama biçimi olduğunu göstermektedir (Göker, 2015, s. 109). Suriyelilerin etnik kimlikleri ortaya çıktığında, yani Suriyeli oldukları belli olduğunda yerli halk tarafından değişen tavırlar ve ötekileştirici tutumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Cohen’e (1993) göre, yabancı düşmanlıklarının tamamında “*güvenli bir ev*” algısı vardır. Bu güvenli ev, “evin dışı”nı tehlikelerin ve güvenilir olmayan insanların olabileceği bir alana dönüştürmektedir. Bu sebeple evin dışında yaşayanlar uzaklaştırılması gereken varlıklar olarak görülmektedir. Burada ev, kişi için sahiplenebileceği ve kontrol edebileceği bir alana indirgenmektedir. Böylece “yabancı”, “savunulabilir mekân” kurgusuyla düşmanlaştırılmaktadır (akt. Bauman, 2018, s. 188-189). Suriyeliler iş yerlerinde veya yolda yürürken Suriyeli oldukları belli olduğunda yerli halk tarafından bulunulan alanın sahiplenildiği bir tavırla, “*Ne yapıyorsunuz burada, Suriye’ye gidin*” gibi söylemlerle karşılaşmaktadırlar.

Araştırmada, Suriyelilerin “öteki”lerini, mesafeli oldukları grupları anlayabilmek amacıyla sorular sorulmuştur. Suriyelilerin bir arada olmak istemedikleri gruplar: *Afganlar*, *Türk çingeneler* ve “*onlara ziyan edenler*”dir. Diğer yandan Suriyelilerin Türk toplumuna olumlu nitelikler atfederken, Suriyelileri olumsuz olarak nitelermeleri şaşırtıcı bir sonuç olmuştur. Görüşme yapılan Suriyeliler, Türk toplumunu “*saygı duyulacak bir toplum*”, Türkleri ise, “*yardımsız*” ve “*temiz*” olarak nitelmişlerdir. Buna karşın “*münafık*”, “*yabancı*”, “*kötü*” ve “*cahil*” kendi gruplarına yöneltilen özelliklerdir. “*Suriyeli çingeneler*” varlıkları hoş gitmeyen gruplar olmakla birlikte “*Türk toplumunun disiplinine ayak uyduramayanlar*” da Suriyelilerin imajını zedeledikleri düşüncesinden hareketle iç grupta dışlayıcı tutumlara maruz kalabilmektedirler. Ayrıca Suriyeli kişilerin Suriye’nin hangi bölgesinden geldikleri de kurulan ilişkiler de belirleyici olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyiğit, H. (2016). Etnik Toplumsal Ağların İşgücü Piyasasına Geçişlerdeki Etkisi: Suriyeli Mülteciler Örneği. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 8, 149-159.
- Allport, G. W. (2016). *Önyargının Doğası* (1. b.). (N. Nirven, Çev.) Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Aydın, S., & Oğuz, H. Ş. (2015). Şeytanlaştırılan Gruplar: Ulus-Devlet Pratiğinde Ötekileştirmenin ve Etnik Kurtulmanın Mültecilik Bağlamında Zihinsel İnşası. İ. Parlak (Ed.). içinde, *Öteki'nin Var Olma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri* (s. 301-348). Bursa: Dora Yayınları.
- Bakioğlu, A., Artar, F., & İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri: Göç, Gündelik Yaşam, Geçim Deneyimleri ve Sosyal Dışlanma*. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını.
- Bal, H. (2014). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. Ankara: Sentez Yayınları.
- Barth, F. (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları*. (A. Kaya, & S. Gürkan, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek* (7. b.). (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri* (3. b.). (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bezirgan Arar, Y. (2009). *Sosyo-Politik Bağlama Göre Türk Basınının "Öteki"leri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, N. (1996). *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşına Kitaplar Yayıncılık.
- Bozoğlan, M. (2019). *Sosyal Mesafenin Önyargı ve Ayrımcılık Üzerine Etkisi: Türkiye'deki Türk, Kürt ve Arap Etnik Grupları Üzerine Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. (S. N. Şad, N. Özer, & A. Atli, Çev.) *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi- Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898.
- Calhoun, C. (2016). Bourdieu Sosyolojinin Ana Hatları. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan (Der.). içinde, *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* (s. 77-131). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Connolly, W. E. (2020). *Kimlik ve Farklılık: Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri* (2. b.). (F. Lekesizalın, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3. b.). (M. Bütün, & S. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çatak, B. D. (2018). *Gündelik Yaşamda "Yerleşikler ve Dışarıklar": Suriyeliler ve Yerli Halkın Karşılaşmaları*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), 123-144. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/123456789/62971/8472.pdf?sequence=1> adresinden alındı
- Douzinias, C. (2014). Kimlik, Tanınma, Haklar: Hegel Bize İnsan Haklarıyla İlgili Ne Öğretebilir? F. Mollaer (Ed.). içinde, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* (N. Erkul, & F. Mollaer, Çev., s. 206-241). Ankara: Doğu- Batı Yayınları.
- Ekinci, Y. (2015, Mart). "Misafir Dediğin Üç Gün Olur!": Suriyeli Sığınmacılar ve Sosyal Dışlanma. *Birikim Dergisi*(311), 48-54.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum* (2. b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fay, B. (2017). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi : Çokkültürlü Bir Yaklaşım* (4. b.). (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fraser, N. (2014). Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek. F. Mollaer (Ed.). içinde, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* (F. Mollaer, Çev., s. 259-277). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Gleason, P. (2014). Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih. F. Mollaer (Ed.). içinde, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* (F. Mollaer, Çev., s. 21-52). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (L. Ünsaldı, (Yay. haz.)). Ankara: Heretik Yayınları.
- Göker, G. (2015). *Göç, Kimlik, Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler*. Konya: Literatürk Academia.
- Göksel, G. U. (2019). *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi*. (M. Kızıltuğ, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Göregenli, M. (2018). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. K. Çayır, & M. Ayan içinde, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (3 b., s. 17-27). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hall, S. (2014). 'Kimliğe' İhtiyaç Duyan Kim? F. Mollaer (Ed.). içinde, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* (F. B. Helvacıoğlu, Çev., s. 277-301). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Jenkins, R. (2016). *Sosyal Kimlik*. (G. Bostancı, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2012). Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu. S. G. Öner, & N. Şirin Öner (Der.). içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 49-89). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Landa, M. D. (2018). *Yeni Bir Toplum Felsefesi: Öbekleşme Teorisi ve Toplumsal Karmaşıklık*. (S. Çalıcı, Çev.) İstanbul: Kolektif Kitap.
- Malesevic, S. (2019). *Etnik Sosyoloji*. (T. P. Tacoğlu, & A. Güler, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Mollaer, F. (2019). *Kimlik, Tanınma Mücadelesi ve Şarkiyatçılık*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Park, R. E. (2019). *Yalıtım ve Sosyal Temaslar: Sosyoloji Bilimine Giriş- V*. (G. İ. Yağlı, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Parlak, İ. (2015). Kimliğin İnşası, Ötekinin İcadı ve Şeytanlaştırma. İ. Parlak (Ed.). içinde, *Öteki'nin Var Olma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri* (s. 25-121). Bursa: Dora Yayıncılık.
- Parlak, İ., & Tunçer, Ç. P. (2015). 'Söylemsel Hapishane'de Damgalı Bir Kimlik: Yazılı Basında Aleviler. İ. Parlak (Ed.). içinde, *Öteki'nin Var Olma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri* (s. 367-436). Bursa: Dora Yayınları.
- Sağlam, N. A. (2019). *Post- Sovyet Süreçte Gagauz Kimliğinin Yeniden Üretilmesi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Semerci, P. U., & Erdoğan, E. (2018, Mart). Türkiye'deki Suriyelileri Düşünürken Sınırları Sorgulamak. *Teorik Bakış*(10).
- Simmel, G. (2019). Yabancı. L. Ünsaldı (Der.). içinde, *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik* (K. Eren, Çev., s. 26-35). Ankara: Heretik Yayınları.
- Sirkeci, İ., & Cohen, C. (2015, Ocak). Hareketlilik, Göç, Güvensizlik. *İdeal Kent Araştırmaları Dergisi*(15), 8-21.
- Şen, E. (2014). *Etnik Gruplarda Sosyal Kimlik ve Algılanan Ayrımcılık: Türk ve Kürt Etnik Grupları Üzerine Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Türk, E. (2019, Mart). Türk Basınında Suriyeli Göçmenlere İlişkin Haberlere Yapılan Yorumların İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 17-30.
- Uyan Semerci, P., Erdoğan, E., & Sandal Önal, E. (2017). *"Biz"liğin Aynasından Yansıyanlar: Türkiye Gençliğinde Kimlikler ve Ötekileştirme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, G. G. (2018). *Michel De Certeau'nun Gündelik Hayat Sosyolojisiyle Bir Analiz: Almanya'daki Türklerin Gündelik Hayat Pratikleri ve Taktikler*. Ankara: Detay Yayıncılık.